

Любов Пшенична

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-2840-2189

DOI 10.24139/2312-5993/2019.01/061-083

НОВИЙ УЧИТЕЛЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У дослідженні теоретично обґрунтовано соціальний портрет майбутнього вчителя Нової української школи й визначено умови для професійного розвитку та шляхи досягнення якісних змін через комплексну систему форм, методів, заходів, напрямів, шляхів та підходів підготовки майбутнього вчителя в закладах вищої освіти. Доведено, що виконання Державного стандарту початкової освіти забезпечить безперервність, скоординованість та послідовність професійного розвитку майбутнього вчителя, його ресурсного забезпечення та оцінки його якості, а системна робота викладачів у тісній співпраці зі студентом дасть чудовий результат з підготовки професійно-компетентного, зрілого, знаючого, думаючого, сформованого громадянина.

***Ключові слова:** майбутній учитель, Нова українська школа, дослідницька та інноваційна діяльність, педагогічна практика, компетентність, громадянська позиція, освітні технології.*

Постановка проблеми. Сучасна школа – школа радості й розвитку, самовдосконалення і самореалізації, формування в учнів природничо-наукового і гуманітарного світогляду, наукового стилю мислення, здатності до інноваційної діяльності, особистісних якостей, які забезпечують успішну соціально-психологічну адаптацію в суспільстві, ключових компетентностей – навичок ХХІ століття, необхідних кожній людині для її успішної життєдіяльності в сучасному світі, вироблення навичок здорового способу життя й ціннісного ставлення до здоров'я, а загальна середня освіта є основною ланкою безперервної освіти як за тривалістю, так і за вагомістю та масштабністю завдань, які покликана розв'язати. Вона забезпечує становлення учня як особистості, закладає фундамент для успішної самореалізації людини впродовж життя. Протягом останньої чверті століття відбулося її утвердження в незалежній Україні на нових методологічних засадах. Напрями інноваційного розвитку загальної середньої освіти відображені в Національній доповіді «Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015», «Національній стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр.», Концепції нової української школи, державних законодавчих та нормативно-правових актах, документах Міністерства освіти і науки України.

Аналіз актуальних досліджень. Публікації науковців показали, що багатогранні аспекти досліджуваної проблеми, досягнення успіху у зміні ментальності вчителя до роботи в нових умовах є предметом активних

дискусій, обговорення та системних досліджень як учених, так і педагогів-практиків О. Бондарчук, В. Бурової, І. Дичківської, Л. Калініної, О. Локшиної, Г. Матвєєвої, В. Моляко, О. Онаць, М. Шевцова та ін.; аналіз теоретичних основ готовності педагогів до інноваційної діяльності розкриті в працях Л. Калініної, Н. Клокар, І. Осадчого, Н. Острроверхової, Л. Паращенко, О. Пастовенського, В. Рогової, Я. Стемковської, Л. Шалаєвої; компетентнісний підхід у змісті початкової освіти став об'єктом дослідження А. Лісовської, О. Савченко, О. Пометун та ін.; питаннями педагогічної інноватики, що успішно впливає на інноваційну діяльність та залежить від психологічної готовності педагога до сприйняття й реалізації нововведень знайшли відображення в роботах М. Боришевського, Г. Головіна, Л. Мітіної, Є. Павлютенкова, Н. Попель та ін.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування соціального портрета майбутнього вчителя Нової української школи, визначення умов для професійного розвитку та шляхів досягнення якісних змін.

Методи дослідження: аналіз, порівняння та узагальнення науково-педагогічної літератури та практичних досліджень; класифікація й систематизація отриманої інформації; анкетування; зіставлення різних поглядів на проблему; узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Майбутнє будь-якої держави, людського суспільства, нації визначається станом освіти, якістю підготовки підростаючого покоління до життя й діяльності, уміння застосовувати набуті знання в реальних обставинах, що і спонукає Нову українську школу до подальшого вдосконалювання системи освіти з переорієнтацією її цілей, змісту, форм, методів і засобів по наданню допомоги всім учням у розвитку творчих здібностей і дарувань, у придбанні знань про самих себе, людську природу й існуючий світ, у якому вони живуть, готовності його змінювати, удосконалювати.

У 2017 році пілотував Всеукраїнський проект «Нова українська школа», у якому 100 пілотних шкіл в усіх регіонах України розпочали навчання за програмою «Нова українська школа», концепція якої була запропонована суспільству роком раніше. Держава та сучасна школа покликані забезпечити результативну реформу досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості та вимогам сучасного суспільства. Щоб гідно жити, особистість повинна бути компетентною в різних сферах діяльності, що робить її конкурентоспроможною на сучасному ринку праці. Школа має допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості та створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, саморегуляції та самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір.

Нова українська початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які задекларовані Концепцією. Початкова

ланка забезпечує особистісно орієнтований підхід, інформатизацію, інтеграцію, компетентнісний підхід, який полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, запитами суспільства й потребами самої особистості в освіті.

Стаття 12 Закону України «Про освіту» визначає 10 ключових компетентностей для Нової української школи:

- Спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовою. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів). Здатність реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ – у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час. Усвідомлення ролі ефективного спілкування.

- Спілкування іноземними мовами. Уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно й письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів. Уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування.

- Математична компетентність. Уміння застосовувати математичні (числові та геометричні) методи для вирішення прикладних завдань у різних сферах діяльності. Здатність до розуміння й використання простих математичних моделей. Уміння будувати такі моделі для вирішення проблем.

- Компетентності у природничих науках і технологіях. Наукове розуміння природи й сучасних технологій, а також здатність застосовувати його в практичній діяльності. Уміння застосовувати науковий метод, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати результати.

- Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо).

- Уміння вчитися впродовж життя. Здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, уміння визначати навчальні цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою освітньо-професійну траєкторію, оцінювати власні результати навчання, навчатися впродовж життя.

- Соціальні і громадянські компетентності. Усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, на

роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати й розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

- Підприємливість. Уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства та держави. Здібність до підприємницького ризику.

- Загальнокультурна грамотність. Здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва. Ця компетентність передбачає глибоке розуміння власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших.

- Екологічна грамотність і здорове життя. Уміння розумно й раціонально користуватися природними ресурсами в межах сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя (*Нова Концепція української школи*, с. 13-14).

Нова українська школа – це має бути школа, яка вчить жити у XXI столітті, це школа компетентностей: поінформованості, обізнаності, досвідченості; це знання та вміння їх використовувати для власних індивідуальних і професійних завдань; це ставлення й цінності та вміння з позиції усвідомлених цінностей критично переосмислювати інформацію з точки зору як це відіб'ється на їхньому житті, на їхньому здоров'ї, адже *competentia* – у перекладі з латинської означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Для того, щоб компетенція стала ключовою, вона повинна відповідати таким критеріям: мати цінність для особистості й суспільства; допомагати особистості вбудовуватися в різні контексти навколишнього світу; мати цінність як у професійному сенсі, так і в особистісному, тому метою Нової української школи є формування такого рівня соціальної зрілості учнів, який буде достатнім для забезпечення їхньої самостійності в різних сферах життєдіяльності, а компетентнісний підхід в освіті допоможе подолати прірву між освітою та життям.

А. Лісовська визначає компетентнісний підхід як спрямованість навчально-виховного процесу на формування та розвиток базових і предметних компетентностей. У результаті такого процесу повинна сформуватися загальна компетенція, яка є інтегрованою характеристикою досягнень учня. Вона набувається шляхом навчання, особистого, пізнавального та життєвого досвіду. Компетентність – це володіння учнем певною компетентністю, це інтегрована знатність особистості, яка набувається в процесі навчання та охоплює знання, уміння, навички й досвід, які можуть реалізуватися на практиці (Лісовська).

Найуспішніші світові системи освіти вчать дітей застосовувати й використовувати набуті знання, роблять з дітей особистостей, які мислять і

які будуть готові до викликів свого часу, готують дітей до життя в багатогранному, непередбачуваному, складному і цікавому суспільстві.

Щоб здобути таку школу, працювати в напрямі розвитку особистості учня, який буде активним споживачем інформації, повноправним партнером вчителя в процесі здобування знань та їх використання в повсякденному житті, потрібно підготувати вчителів, здатних на виконання цієї роботи.

Відповідно до нових Державних стандартів освіти ключовою фігурою Нової української школи є вчитель – творчий, незалежний, конкурентоспроможний, різнобічний, культурний, морально й духовно розвинений, людина, яка любить свою роботу і своїх вихованців, особистість, близька до ідеалу... А чи не саме такий учитель сьогодні працює у традиційній школі?

Новий Державний стандарт початкової освіти лише набирає сили, але вже зараз теми: якою буде Нова школа і Новий учитель, є самими дискусійними серед науковців, педагогів, батьків, на науково-практичних конференціях, семінарах, сторінках освітніх видань, сайтів, адже місія підготовки суспільства до вступу в нові культурні епохи завжди відводилася системі освіти, яка повинна вирішувати проблему формування людського капіталу. Людський капітал пов'язувався зі знаннями, уміннями, навичками. У свою чергу, науковці доводять, що людський капітал – це багатогранне органічне утворення, яке складається з *культурного капіталу; соціально-комунікативних компетенцій*, які виявляються в уміннях працювати в соціумі та уникати конфліктів і *громадянського капіталу*, який визначає приналежність до певної системи цінностей.

Щоразу, коли проводяться реформи, ми ставимо перед учителем «нові» вимоги, а чи справді вони є новими? Чи готові вчителі ввійти в Нову школу? Що їх там чекає? Новий стандарт передбачає зовсім іншу особистість учителя, іншу організацію його праці, самого процесу навчання, а головне – перетворення способу мислення педагога. Науковці і практики в усі часи проводили дослідження з цього питання. Пропонуємо унікальні результати досліджень, які проводилися в різні роки ХХ та на початку ХХІ століття.

Учні 30-х років включали в портрет сучасного учителя такі якості: знання предмета і володіння методикою його викладання; гарні взаємини з учнями; уміння справедливо оцінювати знання учнів; дотримання дисципліни; його зовнішній вигляд. Дана оцінка учнів стверджує, що в учителеві більше цінували знання предмета, загальну ерудицію, високу моральність.

Серед рис, які характеризують ідеального вчителя в очах школярів 60-х років, на перші місця виходять особистісні якості вчителя: авторитет, сильна воля; вимогливість самостійності учнів, розуміння їх; любов до

педагогічної роботи; врівноваженість; знання предмета, уміння говорити логічно й виразно; приємна зовнішність.

Учні, які навчалися в школах у кінці століття, наділили ідеального вчителя якостями, які притаманні особистісній характеристиці учителя: талановитий; справедливий у вимогах; розумний і розуміючий; освічений; має почуття гумору; поважає учнів; готовий надати допомогу; уважний; добрий; щирий.

На початку XXI століття Міністерство освіти і науки України своїм наказом № 1264 від 04.11.2011 року «Про проведення моніторингового дослідження щодо статусу та ролі вчителя в українському суспільстві» зобов'язало провести моніторинг щодо статусу та ролі вчителя, у дослідженні якого взяли участь 1544 десятикласники, які навчаються в міських та сільських школах: відповідно 68 % та 32 %. Запропонована анкета містила одинадцять запитань, за допомогою яких зібрано інформацію про ставлення підлітків до професії вчителя про те, яким бачать діти справжнього вчителя, про стосунки вчителів та старшокласників, про престижність професії учителя в очах українського суспільства, позитивний імідж учителя, проблему довіри у стосунках учнів і вчителів, була надана можливість визначити якості, які мають бути притаманні справжньому вчителю.

Результати моніторингового дослідження щодо статусу й ролі вчителя в українському суспільстві показали, що престижність професії вчителя в очах підростаючого покоління зумовлюється цілою низкою факторів: рівень оплати праці, суспільна значимість, попит на ринку праці тощо, але прикро те, що тільки близько 50 % опитуваних назвали професію вчителя «досить престижною» і більшість із них (53 %) – це учні сільської місцевості.

Аналіз відповідей старшокласників дає підстави стверджувати, що вони бачать серед своїх учителів таких, на яких їм хотілось би бути схожими. Вони мають позитивний імідж вчителя, високі моральні якості, привабливий зовнішній вигляд, внутрішнє почуття поваги до самого себе та до своєї діяльності, здатні сформувані в учнів образ та ідеал дорослої освіченої успішної людини.

Проблема довіри в стосунках учнів і вчителів є актуальною й досить складною в сучасній українській школі. За результатами дослідження діти звертаються за допомогою до вчителя лише при виникненні проблем у навчанні або при виникненні різних за характером проблем.

При визначенні якостей, які мають бути притаманні сучасному вчителю, переважна більшість опитаних на перше місце поставила любов до дітей та вміння вчителя індивідуально підходити до їх проблем. Десятикласники вважають, що справжній учитель має бути доброзичливою та порядною людиною, яка відрізняється працелюбністю й терпінням, а також ерудованістю та високою професійною підготовкою; має бути веселим, мати

почуття гумору; і головне – «справжній вчитель повинен однаково ставитися до всіх учнів у класі, незалежно від того, хто їх батьки, як вони навчаються, яка в них поведінка; у вчителя не повинно бути «улюбленців», а якщо вони і є, то інші учні не повинні це відчувати; учитель повинен із повагою ставитися до всіх учнів у класі, не принижувати гідність, не використовувати образливі слова до тих, хто має гірші успіхи в навчанні; він повинен бути старшим товаришем для старшокласників, але уникати «панібратства» в стосунках із ними; він – друг, людина, яка спроможна зрозуміти їх потреби, допомогти знайти оптимальне рішення у будь-якій ситуації.

Ідеальний учитель очима батьків початкової школи в усі часи мав майже незмінну характеристику: добрий, відповідальний, професіонал, чуйний, м'який, урівноважений, терплячий, авторитетний, досвідчений, вимогливий, енергійний, працелюбний, комунікабельний, любить дітей, завжди перебуває в гарному настрої, оптиміст, інтелігентний, має високу культуру спілкування, охайну зовнішність, освічений.

Наша анкета щодо образу ідеального учителя очима учнів та самих учителів, яка охоплювала 479 учнів та 76 вчителів, дала відповідь на питання: у чому вони спільної думки, а в яких питаннях різні. Ми отримали полярні результати:

• Справедливість	Компетентність
• Володіння предметом	Дисциплінованість
• Повага	Бажання вдосконалюватися
• Людяність	Володіння предметом
• Доброта	Доброзичливість
• Стриманість	Тактовність
• Порядність	Вимогливість
• Відповідальність	Об'єктивність
• Чесність	Повага
• Гуманізм	Працелюбність
• Креативність	Порядність
• Вимогливість	Чесність
• Тактовність	Креативність
• Чуйність	Оптимізм
• Оптимізм	Відповідальність
• Доброзичливість	Стриманість
• Терпимість	Людяність
• Патріотизм	Доброта
• Культура	Чуйність
• Наполегливість	Гуманізм
• Дисциплінованість	Культура
• Об'єктивність	Патріотизм
• Бажання вдосконалюватися	Справедливість

• Самостійність	Спостережливість
• Винахідливість	Самокритичність
• Емоційність	Емоційність
• Спостережливість	Наполегливість
• Працелюбність	Самостійність
• Самокритичність	Терпимість

На перше місце учні ставлять якості, які характеризують вчителя як людину, яка має високі моральні якості, що дають можливість бути для них другом, побудувати гарні взаємини, викликають довіру, а педагоги – професіоналізм, освіченість, обізнаність, досвід.

Керівники закладів та відділів освіти, громадські діячі, профспілки, батьки та учні наділяють учителя індивідуально-особистісними якостями та професійно-діяльними компетентностями, яких він має набути для успішного виконання стратегічної мети й завдань реформування української освіти. Так, відділом освіти, молоді та спорту Миколаївської сільської ради Сумського району Сумської області визначені та затверджені базові компетентності вчителя початкових класів:

- *професійно-педагогічна компетентність* – обізнаність із новітніми науково-обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку; здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи;

- *соціально-громадянська компетентність* – розуміння сутності громадянського суспільства; володіння знаннями про права і свободи людини; усвідомлення глобальних (зокрема й екологічних) проблем людства і можливостей власної участі в їх розв'язанні; усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності; уміння визначати проблемні питання в соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання; навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку; здатність до ефективної командної роботи; уміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів;

- *загальнокультурна компетентність* – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва; усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших народів;

- *мовно-комунікативна компетентність* – володіння системними знаннями про норми й типи педагогічного спілкування в процесі

організації колективної та індивідуальної діяльності; уміння вислуховувати, обстоювати власну позицію, використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації; розвиненість культури професійного спілкування; здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

- *психологічно-фасилітативна компетентність* – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини; здатність сприяти творчому становленню молодших школярів та їхній індивідуалізації;

- *підприємницька компетентність* – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя задля підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства й держави;

- *інформаційно-цифрова компетентність* – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства (<https://www.pedrada.com.ua/article/1973-yakim-ma-buti-vchitel-novo-ukransko-shkoli?error=1>).

Ми поділяємо думку українських та зарубіжних науковців, що професійна зрілість педагога – це готовність до творчої діяльності, яка спирається на професійну компетентність, педагогічну майстерність і гуманістичну спрямованість осіб, уміння вести дослідницьку роботу та залучати до неї учнів, стійку мотивацію до вдосконалення педагогічної майстерності, мати чітку громадянську позицію, усвідомлення власної національної ідентичності та високі моральні якості.

Науковці країн світу, узагальнюючи існуючі результати, розробляють нові та цікаві за своїм призначенням напрями мотивації до професійного розвитку педагогів через:

- зростання привабливості педагогічної професії через розширення спектра можливостей просування по кар'єрних сходах, якісного підбору кадрів, конкурентоспроможності умов праці;

- вироблення висеми професійних цінностей на основі власного прагнення до досконалості;

- підтримка вчителів протягом зростання їхньої кар'єри, що включає введення в професію, мотивацію вчителів до визначення своїх професійних потреб у професійному розвитку через забезпечення безперервності, послідовності, скоординованості професійного розвитку вчителя, його ресурсного забезпечення та оцінки його якості;

- забезпечення підвищення кваліфікації, яка надається в різних формах закладами вищої освіти і буде поєднувати володіння даними наукових досліджень та практичну підготовку; удосконалення якості

підготовки в цій сфері, забезпечення відповідності програм підготовки вчителів потребам шкіл і суспільства;

- підготовка керівників, менеджерів освіти, що забезпечить виконання управлінських функцій, озброїть знаннями і вміннями в області менеджменту і лідерства;

- компетентнісний підхід до професійного розвитку педагога з трансформацією змісту навчання, перетворення його з моделі, яка об'єктивно існує для «всіх» педагогів, на індивідуально-творчі надбання кожного.

Одним із чинників, які забезпечують якість освіти, є підготовка педагогічних кадрів. У наш час відбувається зміна ціннісних орієнтацій у всіх сферах життєдіяльності світової спільноти, що вимагає нового підходу до формування професіонала. У цих умовах національна система освіти стала перед необхідністю значного підвищення професійної компетентності вчителів та їх професійного розвитку та саморозвитку та якісної підготовки майбутніх учителів початкової школи, конкурентоспроможних фахівців, здатних якісно та ефективно реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом початкової освіти.

У процесі професійної підготовки майбутнього вчителя, ставлення до студента, який знаходиться в центрі навчального процесу, ґрунтується на повазі його як особистості, урахуванні його особистої думки, яка спонукає до активної пізнавальної діяльності, креативності, творчості, ініціативи. Ці питання знайшли своє відображення в наукових працях відомих учених: Ш. Амонашвілі, Ю. Бабанського, Л. Виготського, П. Гальперіна, Л. Іванової, В. Науменко, Т. Суржук, В. Шаталова, С. Шевченка та ін. Науковці переконують, що основне завдання в організації освітнього процесу полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і, як наслідок, – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, які набули студенти. З метою формування особистості студента як майбутнього вчителя в освітньому процесі сучасна дидактика рекомендує збагачувати традиційні методи навчання такими інтерактивними технологіями, які сприяли б формуванню в них мотивації до майбутньої професійної діяльності та змістовних життєвих настанов, високого рівня активності й емоційної наполегливості в навчально-пізнавальній діяльності, створенню умов для активного самостійного набуття знань, навичок і вмінь. Використання таких технологій забезпечує тісний зв'язок теорії з практикою, розвиток критичного мислення, рефлексії, створює атмосферу співробітництва, творчої співпраці, розвиток навичок спілкування.

За твердженням І. М. Раєвської, учитель Нової української школи – це стовідсотковий професіонал, який орієнтується в наукових досягненнях у різних галузях (дотичних з педагогікою), інноваціях, володіє гнучкістю й

нестандартним мисленням, умінням адаптуватися до швидких змін та умов життя. А це можливе лише за наявності високого рівня професійної компетентності, розвинених дослідницьких умінь. На сьогодні актуально сформувати практичні вміння спостерігати (фіксувати й знаходити достовірну інформацію), самостійно організувати і управляти процесом постійного зростання школяра та сходження його на вищий щабель свого розвитку, що передбачає сформовану здатність учителя здійснювати дослідницький педагогічний пошук, творчо вирішувати педагогічні ситуації, тобто бути дослідником у безперервно змінному багатовимірному освітньому просторі. Ця сторона професійної підготовки вчителя завжди була актуальною, і її значення особливо зростає в сучасних умовах модернізації вітчизняної освіти (Раєвська, 2018, с. 77), а тому підготовка майбутнього вчителя у вищій школі – процес, учасниками якого є не тільки студент, а й викладач, є відповідальною і багато очікуваною. Адже будь-яка стратегія і тактика навчання накладає певні обов'язки на його поведінку та роль у цьому процесі та забезпечить випускникові, майбутньому вчителю, необхідні рівні реалізації пропедевтики сучасного уроку як розпізнавально-відтворюючого, так і творчо-конструктивного з умінням застосовувати здобуті знання: володіти компетенціями.

На нашу думку, щоб компетенція стала для студента ключовою, вона повинна відповідати таким критеріям:

- мати цінність як для особистості, так і для суспільства;
- допомагати майбутньому вчителю вбудовуватися в різні контексти навколишнього світу;
- мати цінність не тільки у професійному сенсі, а і в особистісному.

Основними етапами формування професійної компетентності студента закладу вищої освіти є його ставлення та адаптація до умов навчання: усвідомлення й осмислення вибору діяльності, корекція життєвих пріоритетів, формування основних світоглядних позицій та принципів; індивідуалізація: розвиток, на основі знань, професійно значущих якостей та здібностей, професійних умінь; інтеграція в педагогічне та соціальне суспільство: самореалізація, самовдосконалення, самоосвіта.

Успіх у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя залежати від якісної теоретико-методичної підготовки його як студента, від доцільно дібраного й чітко окресленого змісту навчальної діяльності та ефективних методів і прийомів навчання, ефективної організації педагогічної практики студентів, тобто від правильного розподілу між теоретичним та практичним аспектом підготовки майбутніх фахівців і реалізацією компетентнісного підходу в освітньому процесі закладів педагогічної освіти.

Компетентнісно-орієнтований підхід до навчання студентів вимагає застосування науково-педагогічними працівниками методів та форм, які

передбачають залучення їх до активної діяльності. До таких належать: *продуктивні*, що спонукать вивчений матеріал застосовувати на практиці; *евристичні* з елементами пошуку, під час яких студенти окремі елементи нових знань знаходять завдяки розв'язанню пізнавальних завдань; *проблемні*, завдяки яким студенти усвідомлюють проблему і знаходять шляхи її вирішення; *інтерактивні*, що забезпечують активну взаємодію всіх учасників освітнього процесу, під час якої кожний студент осмислює свою участь в отриманні знань, відчуває рівень свого внеку в інформаційне збагачення матеріалом, свій успіх.

Новій українській школі потрібен не рядовий учитель, а той, хто спонукатиме учнів до дослідницької роботи, робить їх не споживачами, а пошукачами нових знань, ось тому підготовка майбутнього вчителя-дослідника залишається однією з найактуальніших проблем закладу вищої освіти. І це обумовлено не тільки запровадженням Концепції нової української школи, яка орієнтує вчителя на оволодіння новітніми педагогічними технологіями творчого розвитку особистості учня, а й новими підходами до успішного введення випускника в соціум, підходами, що потребують особистостей, які діють і мислять креативно, нестандартно, по-новому. Тому сучасний випускник педагогічних закладів освіти має бути не лише сам готовим до педагогічної дослідницької діяльності в цих нових умовах, а й здатним готувати молодь.

У науково-педагогічній літературі побутує твердження: щоб вирішувати щоденні та перспективні педагогічні завдання сучасної школи, майбутній учитель повинен оволодіти методами аналізу своєї педагогічної діяльності, планування, прогнозування, конструювання, педагогічної діагностики, без яких неможливо здійснювати індивідуальний підхід до учня, чітко визначати способи реалізації своїх психолого-педагогічних і методичних умов, а тому саме це зумовлює потребу формування в студентів-майбутніх учителів дослідницьких умінь та навичок.

Нам імпонує позиція вчених Н. В. Кузьміної та Н. В. Кухарєва, які вважають, що для педагогічної діяльності необхідні спеціальні когнітивно-моделювальні й конструктивно-моделювальні вміння, якими володіють учителі-майстри і в яких основними структурними компонентами є елементи дослідницької педагогічної діяльності (Кузьміна та Кухарєв, 1976, с. 28).

Важливою умовою для підготовки вчителя-дослідника є проблема ознайомлення з методами і формами пізнання: спостереження, аналіз, синтез, вимірювання, порівняння, моделювання, експеримент, абстрагування, порівняння та узагальнення науково-педагогічної літератури та практичних досліджень; класифікація й систематизація отриманої інформації; анкетування; зіставлення різних поглядів на проблему; узагальнення, індукція, дедукція, ідеалізація та формалізація, аксіоматичний метод та інші. Майбутній учитель повинен розрізняти зміст

таких понять, як проблема, питання, ідея, принцип, закон, концепція, гіпотеза, теорія, модель тощо.

Важливою умовою розбудови Нової української школи є спонукання особистості до самостійного й виваженого дослідження та аналізу проблемних ситуацій, висунення і обґрунтування гіпотез, формулювання висновків та рекомендацій, виділення головного, доцільного конструювання та моделювання, знаходження нестандартних розв'язків, постановки актуальних завдань, конкретизації мети, пошуку інформації, прогнозування пізнавальної діяльності й пошуку раціональних або оригінальних рішень. Для прикладу: уміння користуватися проектною технологією є показником високої кваліфікації майбутнього педагога, його інноваційного мислення, орієнтації на особистісний розвиток дитини в процесі навчання.

Для майбутнього вчителя освітній процес, який відображає суттєві аспекти педагогічної діяльності як на рівні ідей, так і в дійсності, є надбанням конкретного педагога в конкретних умовах його розвитку, адже у своїй діяльності вчитель спирається на досягнення педагогічної науки, яка вказує йому загальний спосіб досягнення мети, коли, вирішуючи на науковій основі і в конкретних умовах свої специфічні завдання, він виявляє творчий пошук, пізнання, ініціативу, самостійність, закономірності навчально-виховного процесу, визначає способи його вдосконалення. Саме цей вид діяльності характеризує педагога як майстра, підкреслює його індивідуальність.

Сучасний етап розвитку суспільства є інформаційним, який потребує визначення якості знань не рівнем інтелекту, який не поєднувався з практикою, а рівнем примінення набутих знань. Автори Концепції Нової української школи вбачають інструментом забезпечення її успіху саме наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти й системою освіти, адже інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене, і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, у публічному просторі та приватному спілкуванні. Інформаційна й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, робота з базами даних, навички безпеки в інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етики роботи з інформацією через дотримання авторського права, створення інтелектуальної власності тощо. Розробники зазначають, що якісно підготовлений учитель загальноосвітньої школи має перейти від статусу користувача, який застосовує сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних задач у професійній діяльності та повсякденному житті до статусу програміста, який буде створювати нові продукти для навчання. З огляду на це одним із пріоритетних напрямів підготовки майбутніх учителів початкових класів має бути формування

інформаційно-комунікаційної компетентності, яка наразі розглядається більшістю науковців як невід'ємна складова професійної компетентності вчителя. Вони переконані, що ІКТ суттєво розширяють можливості педагога та оптимізують управлінські процеси.

Формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх педагогів відбувається у процесі опанування навчальних дисциплін, які озброюють студентів загальними навичками, їх використання з мультимедійною підтримкою сприйняття навчального матеріалу сприяє позитивному впливу на якість отримуваних знань та дозволить студентам у майбутній професійній діяльності, як використовувати готову наочність з презентації, так і, за аналогією, створювати власні зразки мультимедійної наочності, оскільки для розв'язування будь-яких завдань велике значення має чітка послідовність, покроковість виконання, представлені в презентаціях приклади можуть бути використані майбутніми вчителями-предметниками на уроках в школі з метою демонстрації алгоритмічності обчислень, виокремлення ключових моментів розв'язання завдань, дозволяє майбутнім учителям набути навичок розробки та впровадження електронного тестування, опанувати навички створення й використання електронної наочності, алгоритмів обчислень тощо.

Сучасній школі потрібні обдаровані діти, а отже завдання вчителя полягає в тому, щоб виявити й розвинути здібності всіх його учнів. Проблема обдарованості становить комплексну проблему, основними з них є проблеми виявлення, навчання та розвитку обдарованих дітей, а також проблеми професійної та особистісної підготовки педагогів, психологів та управлінців освіти для роботи з обдарованими дітьми. Нестримне бажання відкриттів, прагнення проникнути в таємниці буття в людини присутнє від народження. Професія педагога – професія творча, адже від рівня інтелектуального потенціалу вчителя, його вміння творчо мислити і втілювати свої задуми в життя залежить кінцевий результат розвитку учнів. Отже, чим вищою є креативність учителя, тим більше шансів для розвитку творчого потенціалу в учнів, розвитку творчих можливостей, здібностей дитини, вихованні в неї потягу до нового, формуванні творчої особистості.

Важливою умовою реалізації такого підходу є креативність самого педагога. Учені виділяють чотири основних параметри креативності: *оригінальність* як здатність продукувати віддалені асоціації, незвичні відповіді; *семантична гнучкість*, яка дозволяє виявити основну особливість об'єкта й запропонувати новий спосіб його застосування; *образна адаптивна гнучкість*, що спонукає до зміни форми стимулу так, щоб побачити в ньому нові характеристики та можливості його використання; *семантична миттєва гнучкість* як здатність продукувати різноманітні ідеї в нерегламентованих обставинах. На основі цих

теоретичних досліджень викладачі формують у майбутніх учителів вихід за межі заданого, відхилення від стереотипності і загальноприйнятості.

Ученими доведено, що найкраще професійні вміння студентів розвиваються під час використання інноваційних методів навчання – інтерактивних технологій.

Тож до завдань, які стоять перед майбутнім учителем, на думку А. Бойко належать:

- інтегрування людинознавчих наук і зусиль усіх суб'єктів із метою особистісно-соціального виховання й самовиховання впродовж життя;
- озброєння учня на основі гуманітарних досягнень знаннями закономірностей і принципів становлення його як особистості у процесі особистісно орієнтованої взаємодії;
- обґрунтування структури і змісту культурно-педагогічного соціально-виховного простору з метою організації системи суб'єкт-суб'єктної взаємодії, саморозвитку школярів, їхнього вільного самовизначення й самореалізації;
- залучення особистості до засвоєння національних і загальнолюдських цінностей;
- надання оптимальної педагогічної допомоги, консультацій, рекомендацій, підтримки і захисту у процесі формування дитини (Бойко, 2006, с. 85).

Ми поділяємо думку В. Сухомлинського, який указував, що робота вчителя – це творчість, а не буденне заштовхування в дітей готових знань. Учитель повинен мати високий рівень моральної свідомості, постійний пошук оптимальних оригінальних рішень поставлених завдань, творчий стиль мислення, здатність бачити проблему, виявляти суперечності, творча фантазія, розвинена уява, прагнення досягти ефективного результату за конкретних умов праці, високий рівень загальної культури. Творча особистість педагога завжди характеризується високим рівнем креативності, яскраво вираженими особистісними якостями і здібностями, які сприяють успішній професійній діяльності.

Серед причин, які викликали кризу традиційної системи, учені називають передусім надлишковість знань, їх розірваність, слабкий зв'язок із дійсністю, потребами практики. Академік В. Кремень також наголошує на необхідності змін функцій освітнього процесу в закладах освіти різних рівнів, який традиційно був зорієнтований на отримання, у кращому випадку – творче засвоєння суми знань тими, хто навчається. Поряд із засвоєнням базових, теоретичних знань перед сучасною освітою, постало усвідомлення необхідності змін, що стало на сьогодні одним із головних питань, які ставлять перед собою всі держави: завдання навчити навчатися, виробити потребу у сталому розвитку. Реформатори з різних куточків планети

прагнуть визначити та сформулювати компетенції, необхідні зростаючим особистостям у нашому мінливому світі (Кремень, 2007, с. 3-10).

Щоб розвинути бажані риси й навички, учителям необхідно буде зробити акцент на навчанні поза межами класної кімнати, адже ключовою ідеєю тут є застосування вивченого матеріалу в реальних життєвих ситуаціях, щоб учні могли зрозуміти, що саме відбувається на робочому місці, що часто виходить за межі того, що вони знають про це з навчання.

Наприклад, учителька з Індії Кіран Бір Сеті, одна з 10 фіналістів Global Teacher Prize 2015, винайшла новий спосіб викладання, який допомагає її учням вивчати світ креативно. Кіран розробила підхід із використанням методики дизайн-мислення, який змушує учнів сприймати інформацію на рівні відчуттів, а не когнітивних здібностей. І дає змогу перевірити набуті знання в контексті реального світу. Її дев'ятикласники отримують знання про необхідність фільтрування води, перевіряючи її якість у бідних кварталах. Потім за допомогою цих знань вони будують фільтри для жителів цих районів. Навчання поза межами школи може цілком трансформувати те, як мають проходити заняття. Сам процес навчання відбувається поза закладом освіти, а домашні завдання – навпаки, у класі. Згідно з цією моделлю, інструкції для учнів надаються у відео-матеріалі, який необхідно проглянути перед уроком, що звільняє час для аналізу в класі.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів – складний, багатогранний, безперервний і тривалий процес, який здійснюється протягом усього періоду навчання студентів у педагогічному закладі вищої освіти та передбачає професійну підготовку майбутніх педагогічних кадрів, органічною складовою єдиного навчально-виховного процесу, психолого-педагогічної та методичної підготовки майбутнього вчителя є навчальна, пропедевтична та виробнича практики, у процесі яких створюються реальні можливості для формування готовності студентів до проведення навчально-виховної роботи з школярами, потреби здобувати й застосовувати нові теоретичні і методичні знання й одночасно засвоювати передовий педагогічний досвід; закріплюються та поглиблюються теоретичні знання, виробляються професійні вміння й навички, розвиваються творчі здібності, педагогічне мислення, інтенсифікується процес формування професійних особистісних якостей, адже діяльність студентів у період педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, вона організовується в реальних умовах роботи закладів освіти, активізує творчу самостійність студентів під час виконання завдань практики, допомагає формуванню сумлінного ставлення до роботи, відповідальності, цілеспрямованості.

Під час проходження студентами виробничої практики в них формується самооцінка професійно важливих якостей, усвідомлення себе в ролі майбутнього педагога, розуміння якого стає поштовхом до самовдосконалення, розвитку здібностей, удосконалення вмінь,

необхідних для майбутньої педагогічної діяльності. Ця ситуація є особливо важливою для студентів, які тільки розпочинають навчання, оскільки їх самосвідомість формується здебільшого стихійно, з фрагментарним уявленням про себе як про майбутнього спеціаліста, про обрану професію.

Важливого значення набуває постійне вдосконалення професійної майстерності майбутнього фахівця, ведеться робота з вивчення сучасних педагогічних технологій у діяльності вчителів та застосування різних методів педагогічного дослідження в процесі роботи над проблемою, визначеною завданнями курсової роботи. Виконання навчальної програми практики супроводжується дослідженнями проблем, пов'язаних із засвоєнням освітньо-професійної програми фахівця, що дає можливість оформити результати у вигляді випускної кваліфікаційної роботи.

Спектр діяльності майбутнього педагога спрямований на оволодіння практичними вміннями в підготовці та проведенні уроків різних типів з фахового предмету та виховної роботи в старшій школі, оптимальний підбір, поєднання та узгодження методів, засобів і форм навчання з фахового предмету, підбір навчального матеріалу відповідно до завдань уроку та психологопедагогічних особливостей старшокласників; здійснювати керівництво гуртковою роботою та організувати заходи позакласної роботи, оволодіння практичними навичками роботи з методичною та науковою літературою.

Педагог К. Ушинський у своїй статті «Про користь педагогічної літератури» писав: «... порожня, ні на чому не заснована теорія виявляється такою ж нікуди не придатною річчю, як факт або досвід, з якого не можна вивести ніякої думки, якому не передує і за яким не йде ідея. Теорія не може відмовитися від дійсності, факт не може відмовитися від думки...» (Ушинський, 1949, с. 9).

Успіх педагогічної практики залежить від багатьох чинників: освітніх, виховних, творчих, наукових, діагностичних, які поєднані в єдине ціле. *Освітній* спонукає майбутніх педагогів до закріплення й поглиблення отриманих знань, використання теоретичних положень фахових дисциплін для вирішення практичних задач, глибокого аналізу педагогічної ситуації, застосування закономірностей педагогіки, психології, фізіології та інших наук до конкретних обставин навчання та виховання молоді; *науковий* – зобов'язує використання найновіших досягнень педагогіки та психології, проведення дослідницької роботи, осмислення ідей, що закладені в педагогічному досвіді; *виховний* – передбачає виховання професійно значущих якостей особистості вчителя: педагогічної ерудиції, педагогічного мислення, інтуїції, здатності до імпровізації, рефлексії, потреби в педагогічній самоосвіті, інтересу й любові до майбутньої професії; *творчий* – забезпечується розвитком у кожного студента артистичних, художніх здібностей та здібностей до нестандартної інтерпретації навчально-

виховного процесу; *діагностичний* – коли студент має реальну можливість оцінити свій емоційний стан при спілкуванні з дітьми, учителями, батьками, адміністрацією та зробити висновки про свої сильні і слабкі сторони та аспекти подальшої роботи над собою.

Система професійного розвитку майбутнього вчителя забезпечується навчально-виховною роботою, яка спонукає особистісний розвиток: адаптація студентів до нових умов, усвідомлення ними своїх обов'язків, визначення місця в студентському колективі; сформованість потреби в розвитку своєї особистості і як фахівця, і як громадянина; ознайомлення з вимогами до нього з боку майбутньої професії та суспільства; здобуття навичок та вмінь, необхідних для професійної підготовки та розвитку громадянської позиції в суспільстві; досягнення запланованого результату, а саме – сформованості у студентів психологічної та професійної готовності до самостійного життя, трудової кар'єри, виконання громадських обов'язків, духовної зрілості та особистісного зростання.

Важливою вимогою, яку пред'являє педагогічна професія, є чітка й виважена позиція вчителя, система тих інтелектуальних, вольових, емоційно-оцінних відносин до сприйняття світу, педагогічної діяльності, які є джерелом його активності. Вона визначається як тими вимогами, очікуваннями і можливостями, що пред'являє до нього суспільство, так і його внутрішні, особисті джерела активності: ідеали, світогляд, ціннісні орієнтації, мотиви, цілі, переживання. Позиція вчителя характеризує його особистість, характер соціальної орієнтації, тип громадянської поведінки й діяльності.

Щоб займатися вихованням підростаючого покоління, виховувати у школярів стійку громадянську позицію, майбутній учитель повинен мати сам активну громадянську позицію. Організація і здійснення процесу громадянського виховання пов'язані з застосуванням певних форм, методів і засобів навчально-пізнавальної діяльності учнів, а тому важливим для вчителя є вибір зазначених складових технології громадянського виховання, здатних забезпечити досягнення цілей демократичного навчання. Зарубіжні науковці Р. Голлоб, П. Крапф, О. Олафсдоттір, В. Вайдінгер у своїх дослідженнях доводять, що, перш за все, вчителі мають забезпечувати навчання:

- шляхом створення нового продукту через активну дію;
- шляхом аналізу та формування нових поглядів через мислення;
- через спостереження та аналіз і прогнозування;
- через вербальні форми навчання: лекцію, практичне заняття, презентацію, розповідь тощо;
- через інструктажі, надання допомоги та співпрацю;
- через обговорення й дебати;
- шляхом створення письмових освітніх продуктів: повідомлення, учнівського щоденника тощо;

- шляхом застосування різних способів виконання діяльності;
- через аналіз подій у реальному житті та власного досвіду;
- через експеримент, випробування й помилки (Голлоб та ін., 2016а, 2016б, 2016в, 2016г, 2016д).

Навчальні програми з усіх шкільних дисциплін відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що мають послідовно розкриватися у процесі навчання й виховання школярів з метою виховання в них чіткої громадянської відповідальності і соціальної активності. Складові громадянської компетентності школярів, які треба формувати в учнів, мають включати: громадянські знання, на основі яких формуються уявлення про форми і способи життя та реалізацію потреб і інтересів особистості в політичному, правовому, економічному, соціальному та культурному просторі демократичної держави взагалі, та української зокрема; громадянські вміння та досвід участі в соціально-політичному житті суспільства і практичного застосування знань; громадянські чесноти – норми, установки, цінності й якості, притаманні громадянинові демократичного суспільства.

У педагогіці є загальновідомий факт, що середовище є одним із найважливіших чинників, що впливають на розвиток особистості (Ващенко, 2012, с. 37). Специфіка середовища полягає в тому, що його вплив сприймається суб'єктом несвідомо, маючи завдяки цьому достатньо високу потужність, тож завдання вчителя полягає в тому, щоб виховати в учня громадянську компетентність, сформувати в нього комплекс особистісних якостей і рис характеру, що є основою специфічного способу мислення та спонукальною силою повсякденних дій, учинків, поведінки в процесі засвоєння учнями духовних надбань рідного народу, цілеспрямованого національного виховання як системи ідей, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм соціальної політики українського народу, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, виховання їх у душі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації, зможе тільки високо сформована особистість учителя, наділена такими якостями, як: патріотична самосвідомість, громадянська відповідальність і мужність, готовність працювати для розвитку держави, захищати її, підносити міжнародний авторитет; повага до батьків, свого родоводу, традицій та історії рідного народу, усвідомлення своєї незалежності як його представника, спадкоємця й наступника; дисциплінованість, працьовитість, завзятість, творчість, почуття дбайливого господаря своєї землі, піклування про її природу, екологію.

Досліджуючи тему підготовки нового вчителя та узагальнюючи отримані результати, можемо зробити висновки щодо того, якого, на нашу думку, потрібно підготувати вчителя новій українській школі, якими саме

особистісними якостями він повинен бути наділений, якій професійній характеристиці повинен відповідати.

Отже: вчитель Нової української школи – це:

- той, хто закоханий у свою професію, з гордістю носить ім'я – Педагог;
- той, хто любить дітей і вміє знаходити з ними спільну мову – бути мамою та ідеальним психологом;
- той, хто йде в ногу з часом, здатний зрозуміти своїх нових учнів і бути їм цікавим;
- хто є різнобічною людиною, не обмежується лише сферою свого предмета;
- професіонал-ерудит, який знає не лише свій предмет; вимогливість і суворість не повинні закривати його здатності бути в процесі виховання помічником, порадиником і другом своїх учнів.
- сучасна інтелігентна особистість, яка досконало володіє новітніми технологіями;
- хто не боїться своїх помилок, експериментує, шукає цікавих рішень;
- людяний, адже ніжний дотик до особистості дитини є професійною якістю зразкового вчителя;
- хто уміє бути дитиною, сприймаючи своє вчительство як спосіб продовження свого дитинства;
- хто постійно вчиться, самовдосконалюється;
- хто допомагає й підтримує працю дитини, стимулює її творчі ідеї, готує до майбутнього самостійного динамічного життя, щоб згодом вона стала самостійною, творчою, упевненою в собі особистістю;
- хто вірить у себе, керує власним часом, робить, домагається і досягає успіху адже діти цінують успішних людей і прагнуть бути схожими на них;
- хто має неординарне мислення, зданість базові знання перетворити та трансформувати в дивовижні відкриття;

а що стосується особистості вчителя, то його сутність закладено у самому слові **УЧИТЕЛЬ: Успішний, унікальний, універсальний; Чесний, чуйний, чудовий; Інтелігентний, індивідуальний, інноваційний; Творчий, толерантний, терплячий, тактовний; Енергійний, емоційний, етичний; Люблячий, ласкавий; Мужній, мрійник, митець!...**

І ця істина буде непідвладною часу.

Своє покликання стати вчителем я відчула, навчаючись у школі, адже мала саме таких учителів. Тож напевно я навчалася в Новій українській школі. Насправді, не важливо, як ми називаємо школу – нова чи стара, реформована чи ні – головне, щоб у ній була атмосфера творчості, доброзичливості, здоровий мікроклімат, та вчителі, які люблять свою роботу, учнів, і діти, які дозволяють себе любити.

Висновки. Професійно компетентний, зрілий, знаючий, думаючий, учитель-новатор Нової української школи повинен бути сформований за період навчання в закладі вищої педагогічної освіти, адже завершення формування спеціаліста – результат формування його особистості на етапі становлення, виявлення його громадянської позиції, тобто є загальним підсумком формування особистості на шляху професійного зростання.

Окреслені стратегічні пріоритети підготовки майбутнього вчителя Нової української школи не вичерпують усе розмаїття проблем його становлення. Ми позначили лише основні з них, а тому наступним кроком плануємо висвітлити проблему підвищення рівня знань керівників закладів загальної середньої освіти про сучасні вимоги до професійних та особистісних якостей педагога та його нової ролі в організації освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко, А. М. (2006). *Виховання людини: нове і вічне*. Полтава: Техсервіс (Boiko, A. M. *Upbringing of a person: new and eternal*. Poltava: Techservice).
- Ващенко, Л. (2012). Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта*, 1, 37-40 (Vashchenko, L. (2012). Innovative environment of postgraduate pedagogical education. *Postgraduate education*, 1, 37-40).
- Голлоб, Р., Крапф, П., Вайдінгер, В. (2016). *Беремо участь у демократії: плани уроків з ОДГ/ОПЛ для старших класів середньої школи*. Т. 4. К.: Основа (Gollob, R., Krapf, P., Weidinger, V. (2016). *Participating in Democracy: Lesson plans for EDC/NLP for upper secondary school*. Vol. 4. K.: Basis).
- Голлоб, Р., Крапф, П. (2016). *Досліджуємо права дітей: Освіта для демократичного громадянства та з прав людини (ОДГ/ОПЛ): Серія уроків для 1–9 класів*. Т.5. К.: Основа (Gollob, R., Krapf, P. (2016). *Studying Children's Rights: Education for Democratic Citizenship and Human Rights (EDC/NDL): A series of lessons for grades 1-9*. Vol. 5. K.: Basis).
- Голлоб, Р., Хаддлестон, Т., Крапф, П. (2016). *Живемо в демократії: плани уроків з питань освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для загальноосвіт. навч. закл. Т. 3*. К.: Основа (Gollob, R., Huddleston, T., Krapf, P. (2016). *We live in democracy: education lessons for democratic citizenship and human rights education for the general secondary education institutions*. Vol. 3. K.: Basis).
- Голлоб, Р., Вайдінгер, В., Крапф, П. (2016). *Зростаємо у демократії: Плани уроків для початкового рівня з питань демократичного громадянства та прав людини*. Т. 2. К.: Основа (Gollob, R., Weidinger, V., Krapf, P. (2016). *Growing in Democracy: Lesson Plans for Democratic Citizenship and Human Rights*. Vol. 2. K.: Basis).
- Голлоб, Р., Крапф, П., Олафсдоттір, О., Вайдінгер, В. (2016). *Навчаємо демократії: Базові матеріали з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини для вчителів*. Т. 1. К.: Основа (Gollob, R., Krapf, P., Olafsdottir, O., Weidinger, V. (2016). *Teaching Democracy: Basic Education Materials for Democratic Citizenship and Human Rights Education for Teachers*. Vol. 1. K.: Basis).
- Голлоб, Р., Крапф, П. (2016). *Навчання демократії: збірник практичних занять з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини*. Т. 6. К.: Основа (Gollob, R., Krapf, P. (2016). *Democracy Education: a collection of practical education lessons for democratic citizenship and human rights education*. Vol. 6. K.: Basis).

- Кремень, В. (2007). Нові вимоги до освіти та її змісту. *Виклик для України: розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції, 26–27 червня 2007 р.*, м. Київ, (сс. 3-10). К.: ТОВ УВПК «Ексоб» (Kremen, V. (2007). New requirements for education and its contents. *Challenge for Ukraine: development of the framework of the content (national curriculum) for general secondary education for the 21st century: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference, June 26-27, 2007*, Kyiv, (pp. 3-10).
- Кузьміна, Н. В., Кухарев, Н. В. (1976). *Психологическая структура деятельности учителя (тексты лекций)*. Гомель. Гомельский государственный университет (Kuzmina, N. V., Kukharev, N. V. (1976). *The psychological structure of the teacher's activities (lectures)*. Gomel. Gomel State University).
- Лісовська, А. *Компетентнісний підхід у змісті початкової освіти* (Lisovska, A. *Competence approach in the content of elementary education*). Retrieved from: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalnainternet-konferentsiya/278-kompetentnisnij-pidkhd-u-zmistu-pochatkovoji-osviti>.
- Нова Концепція української школи (New Concept of Ukrainian School)*. Retrieved from: <http://www.oblosvita.mk.ua/attachments/article/3935/>.
- Раєвська, І. М. (2018). Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції*. Херсон: ТОВ «Борисфен-про» (Raievska, I. M. (2018). Development of the teacher's research skills is one of the factors of successful implementation of educational reforms. *Preparation of a modern teacher of preschool and elementary education in conditions of development of New Ukrainian school: a collection of materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation*. Kherson: Borisfen-pro Ltd.).
- Ушинський, К. Д. (1949). *Вибрані педагогічні твори*. К.: Радянська школа (Ushynskiy, K. D. (1949). *Selected pedagogical works*. K.: Soviet school). <https://www.pedrada.com.ua/article/1973-yakim-ma-buti-vchitel-novo-ukranksko-shkoli?error=1>.

РЕЗЮМЕ

Пшеничная Любовь. Новый учитель новой украинской школы.

В исследовании осуществлено теоретическое обоснование социального портрета будущего учителя новой украинской школы и определены условия для профессионального развития, пути достижения качественных изменений через комплексную систему форм, методов, событий, направлений, путей и подходов к подготовке будущих преподавателей в высших учебных заведениях. Доказано, что выполнение Государственного стандарта начального образования обеспечит непрерывность, скоординированность и последовательность профессионального развития будущих учителей, его ресурсного обеспечения, оценки его качества, а системная работа преподавателей в тесном сотрудничестве со студентами даст прекрасный результат по подготовке профессионально компетентных, зрелых, знающих, мыслящих, сформированных граждан.

Ключевые слова: *будущий учитель, новая украинская школа, исследования и инновации, педагогическая практика, компетентность, гражданская позиция, образовательные технологии.*

SUMMARY

Pshenychna Liubov. *New Teacher of New Ukrainian School.*

The aim of the study is theoretical justification of the social portrait of future teacher of New Ukrainian school and definition of conditions for professional development and ways of achieving qualitative change through the comprehensive system of forms, methods, measures, directions, ways and approaches for future teachers training in higher education institutions.

Implementation of the Elementary Education State Standard, which defines the requirements for compulsory results of the future teachers' training, obtaining of necessary competences, knowledge and skills (planning and organization of the educational process; providing and supporting of students' learning, education and development in the educational environment and family; creation of learning environment; reflection and professional self-development; conducting pedagogical research; providing methodological assistance to colleagues on the elementary school pupils' education, development and socialization issues; generalization of the pedagogical experience and its presentation to the pedagogical community; acquisition of the citizen, patriot, high moral personality qualities) ensures future teacher's continuity, co-ordination and consistency of the professional development, its resource support and quality evaluation, and the teachers' systematic work in cooperation with students will provide great result in training a competent, mature, knowledgeable, thinking, formed citizen who has high moral values both in the professional sense and in the personal, is an example for students in the formation of their social maturity level, which will be sufficient to ensure their autonomy in various life spheres through the studied material use in real life situations, and competence approach in education will help to overcome the gap between education and life.

Key words: *future teacher, New Ukrainian school, research and innovation activity, pedagogical practice, competence, civic attitude, educational technologies.*

УДК 378.035

Світлана Соболева

Харківський інститут фінансів

Київського національного

торговельно-економічного університету

ORCID ID 0000-0003-0655-615X

DOI 10.24139/2312-5993/2019.01/083-094

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПІДГОТОВКИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті обґрунтовано роль соціально-гуманітарної підготовки в процесі соціалізації майбутніх фахівців з економіки. Визначено сутність поняття «соціально-гуманітарна підготовка», схарактеризовано її зміст та головні складники. Проаналізовано основні підходи до трактування поняття «соціалізація» й уточнено його визначення. Виокремлено соціально-психологічні особливості сучасної молоді та процесу соціалізації студентів. Показано вплив соціально-гуманітарної підготовки на процес ювентизації, що є результатом активної діяльності молоді.